

Aleksandra Mihajlović¹

UDK 159.923.3:159.947.5-057.875

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet

Anđelija Stojanović²

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet

OSOBI NE LIČNOSTI I MOTIV POSTIGNUĆA KOD STUDENATA PSIHOLOGIJE

Sažetak: Osnovni cilj ovog istraživanja je utvrđivanje povezanosti između osobina ličnosti sedmofaktorskog modela operacionalizovane upitnikom „VP+2“ i motiva postignuća operacionalizovanog upitnikom „MOP 2002“. Uzorak čini 160 studenata treće i četvrte godine psihologije Filozofskog fakulteta u Nišu. Istraživanje je potvrdilo očekivanje, zasnovano na ranijim radovima, da je najveća korelacija između motiva postignuća i savesnosti, ali i između motiva postignuća i svih užih dimenzija savesnosti. Utvrđena je i visoka korelacija pozitivne valence i obe njene uže dimenzije sa motivom postignuća, što u ranijim radovima nije nađeno, s obzirom na to da su njihovi autori koristili petofaktorski model u kome nema dimenzija samoevaluacije. Nađena je i veoma visoka korelacija istrajnosti u ostvarivanju ciljeva sa savesnošću i njenom užom dimenzijom nazvanom istrajnost, što, ne samo da potvrđuje smislenost istovetnog naziva ove dve varijable, nego i ukazuje na isprepletanost osobina i motiva. Dobijene su i očekivane pozitivne korelacije motiva postignuća sa ekstraverzijom i otvorenošću, i negativna korelacija motiva postignuća sa neuroticizmom. Negativna valenca je u negativnoj korelaciji sa motivom postignuća, ali je u pozitivnoj korelaciji sa takmičenjem sa drugima, kao i manipulativnost, kao njena uža dimenzija. Agresivnost, kao šira dimenzija ličnosti, kako je i očekivano, nije u vezi sa motivom postignuća. Povezanost motiva postignuća i dimenzija samoevaluacije doprinosi teorijskom značaju istraživanja koje može koristiti kao osnova za dalji rad na koncipiranju programa za podsticanje motivacije i postignuća studenata.

Ključne reči: sedmofaktorski model ličnosti, osobine ličnosti, motiv postignuća, studenti psihologije

Teorijski okvir

Bez obzira na to koja definicija ličnosti se uzima kao polazna osnova za razmatranje ovog problema, evidentno je da sve one uzimaju u obzir postojanje određenih relativno trajnih osobina, koje se drugačije nazivaju i crtama ličnosti. Naime, ljudi izražavaju stalne, stabilne sklopove doživljavanja i ponašanja po čemu se razlikuju jedni od drugih. Crte su, dakle, karakteristike koje opisuju načine na osnovu kojih se ljudi međusobno razlikuju. Na osnovu crta se takođe vidi i koliko su ljudi među-

¹ aleksandra.psiholog@gmail.com

² andjelija27@yahoo.com

sobno slični. Kako Olport (1961) smatra, crta predstavlja neuropsihološki sklop, koji ima sposobnost da učini različite draži funkcionalno jednakim, kao i da započne i vodi jednake i smisaono dosledne oblike ponašanja.

Različiti pristupi izučavanju ličnosti

U savremenoj psihologiji ličnosti postoje dva dominantna pristupa izučavanju ličnosti. Jedan je psihobiološki, u okviru koga se primarno traga za biološkom osnovom individualnih razlika, koja je prvi preduslov identifikovanja neke osobine ličnosti kao bazične. Najznačajniji predstavnik psihobiološkog pristupa je Hans Ajzenk. Drugi pristup je leksički i on polazi od ideje da se one osobine po kojima se ljudi razlikuju, a koje su se kroz svakodnevno ljudsko iskustvo pokazale kao značajne, kodiraju u sam jezik (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010). Leksički pristup pri određivanju važnih osobina ličnosti započinje leksičkom hipotezom koju su postavili još 1936. godine Olport i Odbert i koja pretpostavlja da one individualne razlike koje su najistrajnije i društveno najrelevantnije u životima ljudi vremenom postaju kodirane u jeziku. Što je takva razlika važnija, verovatnije je da će biti izražena kao jedna reč (Smederevac i Mitrović, 2006).

Leksička hipoteza pretpostavlja da će svi socijalno relevantni termini, koji su važni za opis ličnosti, biti kodirani u govornom jeziku (Čolović, Mitrović i Smederevac, 2005). Ti termini su zapravo reči koje ljudi koriste u svakodnevnoj komunikaciji i čija je uloga u označavanju individualnih razlika. Svaki jezik obuhvata veliki broj termina, koji predstavljaju opise ličnosti. Termini nekog jezika koji se odnose na ličnost mogu da se koriste kao polazna osnova za proučavanje osobina, uz pretpostavku da oni mogu da formiraju reprezentativni uzorak opisa ličnosti iz koga može da se sazna celokupna struktura ličnosti (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Može se reći da su postojali različiti pokušaji pravljenja taksonomija ličnosti, kao i da je postojao čitav niz istraživača, koji su, svako na svoj način, isticali kako su otkrili najbolji način opisa ličnosti. U opisivanju ličnosti je tako bila dominantna petofaktorska struktura. Petofaktorsku strukturu opisa ličnosti prvi je otkrio Donald Fiske (Fiske, 1949; prema Smederevac i Mitrović, 2006), analizirajući Katelove rezultate. Fiske je dobio pet faktora i nazvao ih je Snažno samoizražavanje, Socijalna adaptivnost, Konformizam, Emocionalna kontrola i Ispitivački intelekt. Osim toga, i drugi istraživači su potvrdili petofaktorsko rešenje osobina ličnosti (Tupes & Christal, 1961; Norman, 1963; Digman, 1990; prema Smederevac i Mitrović, 2006). Osamdesetih godina dvadesetog veka, na simpozijumu u Honolulu su prikazana leksička istraživanja i usaglašeno je da je petofaktorsko rešenje najadekvatnije za opis ličnosti. Od tada se ovo petofaktorsko rešenje naziva „Big Five“ ili „Velikih pet“. Tvorac termina „Big Five“ je Goldberg (Goldberg, 1993; prema Smederevac i Mitrović, 2006).

Sedmofaktorski model ličnosti

Autori Telegen i Voler (Tellegen & Waller, 1987; prema Smederevac i Mitrović, 2006) nisu bili zadovoljni gledištem o petofaktorskoj strukturi ličnosti. Oni su slučajnim uzorkovanjem iz rečnika odabrali 400 opisa ličnosti, koja su podelili u dva upitnika i njime ispitali 585 studenata. Isprobane su faktorske solucije od 5, pa sve do 20 faktora i sedmofaktorsko rešenje se činilo najprihvatljivijim, jer je omogućilo najobuhvatniji opis ličnosti. Sedam faktora, koji su dobijeni u studiji Telegena i Volera su Pozitivna valenca, Negativna valenca, Pozitivna emocionalnost, Negativna emocionalnost, Konvencionalnost, Prijatnost i Savesnost (Tellegen et al., 1991; prema Smederevac i Mitrović, 2006). Sedmofaktorsko rešenje strukture ličnosti je potvrđeno i u brojnim istraživanjima (Tellegen, Grove & Waller, 1991; Allmagor, Waller & Tellegen, 1995; Bennet & Waller, 1995; prema Smederevac, 2002).

Prvu psiholeksičku studiju u Srbiji je sproveda Snežana Smederevac (Smederevac, 2002; Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010), primenivši metodologiju Telegena i Volera. Rezultati ove studije su pokazali da je sedmofaktorsko rešenje optimalno, ali se sadržaj faktora razlikovao u odnosu na sedmofaktorski model Telegena i Volera, i sastojao u neočekivanoj pojavi nekih, a izostanku drugih faktora i pojavljivanju njihovih uobičajenih markera u sastavu drugih dimenzija (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010). Nakon toga su Smederevac i saradnici sprovedli još jednu psiholeksičku studiju na srpskom jeziku, takođe koristeći metodologiju Telegena i Volera. Zahvaljujući pomenutim psiholeksičkim istraživanjima u Srbiji, nastao je instrument Velikih pet plus dva (VP+2; Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010), u kome je ponuđeno sedmofaktorsko rešenje bazičnih dimenzija ličnosti. Osnovne dimenzije ličnosti dobijene upitnikom Velikih pet plus dva (VP+2) su *Neuroticizam*, *Ekstraverzija*, *Savesnost*, *Agresivnost*, *Otvorenost*, *Negativna valenca* i *Pozitivna valenca*. (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2007). Ukratko će biti opisan sadržaj pomenutih dimenzija ličnosti.

Neuroticizam je dimenzija individualnih razlika u stepenu reaktivnosti na potencijalno ugrožavajuće stimulse. Može se reći da neuroticizam predstavlja sklonost da se doživljavaju neprijatne i uznemirujuće emocije, odnosno, sklonost uznemirenosti u mislima i akcijama. Isto tako, dimenzija Neuroticizma se odnosi na individualne razlike u sklonosti da se doživljavaju negativne emocije. Osobe koje imaju slabije izražen skor na dimenziji Neuroticizam mogu da se okarakterišu kao emocionalno stabilne, staložene i relaksirane. Osim toga, one su u stanju da se suoče sa stresnim događajima bez prisustva panične uznemirenosti (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Dimenzija Neuroticizam sastavljena je od tri uže crte, a to su *Anksioznost*, *Depresivnost* i *Negativni afekat*. *Anksioznost* karakteriše često doživljavanje napetosti, čak i u situacijama koje prosečna osoba procenjuje kao bezopasne. O anksioznosti kao osobini se može govoriti samo ako su njeni simptomi češći nego što je to uobičajeno, odnosno ako se javljaju gotovo svakodnevno. Što se glavnih indikatora anksioznosti tiče, u pitanju su podrhtavanje glasa, uznemirenost i doživljaj nelagodnosti

u socijalnim situacijama. *Depresivnost* podrazumeva niz emocionalnih, kognitivnih i bihevioralnih reakcija, koje ukazuju na kraći ili duži vremenski period u kome osoba ispoljava pad voljnih dinamizama, pesimizam i osećanje tuge. Najčešće je reč o reakciji na neki spoljašnji okidač, koji se javlja u vidu stresnog životnog događaja. *Negativni afekat* se odnosi na opšte stanje neprijatnosti. Reč je o karakterističnom kognitivnom modelu reagovanja, koji se odražava na planu ponašanja i emocionalnog reagovanja. Ova dimenzija obuhvata osnovne emocije, kao što su briga, napetost i tuga (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Ekstraverzija određuje broj međuljudskih odnosa sa kojima se osoba oseća lagodno. Reč je o dimenziji individualnih razlika, koja se tiče stepena reaktivnosti na spoljašnje okruženje. Na primer, osobe sa visokim skorovima na Ekstraverziji karakteriše visoka uključenost u spoljašnji svet, sklonost ka traženju uzbuđenja, sklonost ka doživljavanju pozitivnih emocija, lako i brzo uspostavljanje međuljudskih odnosa, preferencija za velike grupe, optimizam, aktivitet, pozitivni afektivitet i brzo prilagođavanje promenama u sredini. Nasuprot tome, osobe koje imaju niske skorove na ovoj dimenziji se prijatnije osećaju kada nisu okruženi velikim brojem ljudi. Osim toga, ove osobe su rezervisane, ali to ipak ne znači da su nedruštvene, nezavisnije i umerenije (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Dimenzija Ekstraverzije sadrži tri uže crte, a to su *Srdačnost*, *Pozitivni afekat* i *Društvenost*. *Srdačnost* ili dobrodušnost predstavlja užu crtu, koja ukazuje na pozitivan stav prema ljudima i aktivne napore koje osoba čini, kako bi ostvarila harmonične interpersonalne odnose. *Pozitivni afekat* obuhvata indikatore optimizma, životnog elana, kao i pozitivnog raspoloženja. Reč je o tendenciji da se optimistički gleda na budućnost, da se aktivno reaguje na zahteve okruženja, kao i da se doživljavaju pozitivne emocije. Najzad, *Društvenost* se odnosi na bihevioralni aspekt ekstraverzije, koji podrazumeva lako uspostavljanje interpersonalnih kontakata, veliki broj poznanstava, mogućnost komunikacije sa velikim brojem ljudi, kao i uživanje u prisustvu drugih (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Savesnost predstavlja dimenziju individualnih razlika, koja se odnosi na stav prema obavezama, odnosno broj ciljeva na koji je neko usmeren. Savesnost takođe podrazumeva i samokontrolu, sistematičnost i istrajnost u ostvarivanju ciljeva (Smederevac, 2002). Na ovoj dimenziji se ljudi razlikuju prema stepenu u kom su stanju da žrtvuju svoju lagodnost i ulože napor, kako bi ostvarili dugoročne ciljeve. Važno je naglasiti da je ova dimenzija u velikoj meri oblikovana vaspitanjem i stepenom u kome je osoba bila u stanju da uspostavi kontrolu nad sopstvenim ponašanjem (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Savesnost čine tri uže crte, a to su *Samodisciplina*, *Istrajnost* i *Promišljenost*. *Samodisciplina* obuhvata indikatore stava prema obavezama. Obaveza je nešto što se doživljava kao spoljašnji pritisak, koji se ne dovodi u vezu sa sopstvenim potrebama. Zbog toga se razvija strategija izbegavanja, koja je najverovatnije prisutna još od perioda detinjstva i prvih nametnutih obaveza. Zato osoba često dolazi do nižih postignuća, a neostvarivanje ciljeva dodatno održava uverenje o besmislenosti ulaganja preteranog truda u različite poslove. *Istrajnost* predstavlja užu crtu, koja se odnosi na ambiciju da se sopstvenim zalaganjem postignu visoki ciljevi. Najzad,

Promišljenost se odnosi na sklonost ka uvažavanju pravila ponašanja i promišljenost prilikom donošenja odluka. Ova uža crta nije povezana samo sa situacijama koje se odnose na postignuće i efikasnost, nego sa generalnim strategijama koje se primenjuju u susretu sa stvarnošću (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Agresivnost podrazumeva individualne razlike u učestalosti i intenzitetu agresivnih impulsa, kao i razlike u kontroli i intenzitetu same agresivne reakcije. Agresivne reakcije mogu da obuhvataju različite manifestacije napada na drugu osobu. To mogu biti najrazličitija ponašanja. Preterano nastojanje neke osobe da dominira u konverzaciji i prekidanje sagovornika mogu biti procenjeni kao agresivni. Verbalna uvreda je drugi oblik agresije, a agresivan akt je i fizički napad. Ogovaranje, ignorisanje, različiti vidovi neverbalnog ponašanja mogu biti shvaćeni kao napadački, kao i različiti oblici pasivne agresije, koja se može sastojati u namernom neizvršavanju zadataka, tvrdoglavosti i slično. Agresivno ponašanje se lakše ispoljava u situacijama u kojima se cilj procenjuje slabijim. Zato i postoje individualne razlike u kognitivnom funkcionisanju, koje doprinose proceni drugih kao slabijih ili jačih u odnosu na sebe, a koje predstavljaju važan činilac u determinisanju agresivnog ponašanja (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Agresivnost obuhvata tri uže crte, a to su *Bes*, *Nepopustljivost* i *Teška narav*. *Bes* je uža crta, koja se odnosi na emocionalnu predispoziciju za agresivno reaganje i lošu kontrolu agresivnih impulsa. *Nepopustljivost* predstavlja užu crtu, koja se odnosi na stepen izraženosti težnje ka održavanju harmoničnih odnosa sa drugim ljudima. *Teška narav* se odnosi na tendenciju ka dominaciji u većini interpersonalnih odnosa. U osnovi takvog ponašanja nalazi se potreba za ekspanzijom i javnim manifestovanjem sopstvenih uverenja (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Otvorenost prema iskustvu se odnosi na prihvatanje novih ideja, pristupa i iskustava. Ova dimenzija predstavlja osobinu koja obuhvata intelektualnu radoznalost, širok krug interesovanja, kao i otvorenost za promene (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010). Osobe, koje postižu visoke skorove na ovoj dimenziji, imaju više interesovanja i u skladu sa tim manje dubine u okviru svakog od njih. Sa druge strane, osobe sa nižim skorom imaju manje interesovanja i relativno više dubine u svakom od njih (Smederevac, 2002).

Otvorenost prema iskustvu obuhvata uže crte *Intelekt* i *Traženje novina*. *Intelekt* je uža crta, koja se odnosi na tendenciju da se kreira podsticajno okruženje, u kome će se zadovoljiti potreba za intelektualnom stimulacijom. *Traženje novina* je uža crta, koja obuhvata indikatore potrebe za doživljavanjem novih iskustava, kao i spremnosti za isprobavanje novih stvari (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Dimenzije samoevaluacije su *Pozitivna* i *Negativna valenca*. *Pozitivna valenca* podrazumeva pozitivan stav prema sebi i pozitivnu procenu sebe. U pitanju su važni preduslovi mentalnog zdravlja. Ekstremno visok skor na dimenziji upućuje na izrazit doživljaj superiornosti, egocentričnost i narcizam. Nasuprot tome, ekstremno niski skorovi mogu da ukazu na nedostatak samopoštovanja, snishodljivost i samoumanjivanje (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Pozitivna valenca obuhvata dve uže crte, a to su *Superiornost* i *Pozitivna slika o sebi*. *Superiornost* obuhvata indikatore potrebe za potenciranjem sopstvene važ-

nosti, koju često mogu pratiti ideje veličine i narcistične tendencije. *Pozitivna slika o sebi* predstavlja deo samoevaluacije i odnosi se na poštovanje sopstvenih osobina (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Sa druge strane, Negativna valenca podrazumeva negativan stav prema sebi i negativnu procenu sebe. Ova dimenzija obuhvata spremnost da se sebi pripiše uloga opasne osobe i postojanje negativne samoevaluacije, koja je karakteristična za depresivni kognitivni stil (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Negativna valenca obuhvata dve uže crte, a to su *Manipulativnost* i *Negativna slika o sebi*. *Manipulativnost* se odnosi na procenu sebe kao vešte osobe, koja uspeva da ostvari ciljeve nametljivošću, spletkarenjem ili iskorišćavanjem drugih ljudi. *Negativna slika o sebi* se odnosi na intenzivnu svest o sopstvenim nepoželjnim osobinama, kao i o nedostatku pozitivnih osobina (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010).

Važno je istaći i da su metrijske karakteristike instrumenta VP+2, prema autorima (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010), veoma dobre i da se ovaj instrument sve više koristi u različitim istraživanjima u našoj sredini.

Motiv postignuća

Motiv postignuća je jedan od empirijski najviše istraživanih motiva u okviru psihologije. Što se tiče početaka istraživanja motiva postignuća, psiholog Marej se smatra jednim od prvih istraživača, koji su ukazivali na postojanje ovog motiva (Murray, 1938; prema Rot, 1994). Marej smatra da motiv postignuća ima dosta sličnosti sa drugim motivima, kao što su, na primer, motiv za samopotvrđivanjem, motiv borbenosti, motiv za prestižom, dominacijom, i slično. On svrstava motiv postignuća među dvadeset osnovnih potreba, takozvanih pokretačkih snaga ličnosti i određuje ga kao potrebu da se ostvari određeni cilj i savladaju prepreke na putu njegovog ostvarenja, uz ulaganje dugo ponavljano napora, zatim kao poriv da se manipuliše i takmiči sa ljudima, objektima i idejama i da se bude iznad njih (Murray, 1938; prema Rot, 1994).

Prema Maklelandu (McClelland, 1953; prema Rot, 1994), motiv postignuća predstavlja tendenciju da se ulaže napor da se postigne i ostvari nešto što se smatra vrednim i čime će se istaći pred drugima. On smatra da ovaj motiv spada u stečene motive i da se formira zahvaljujući iskustvima pojedinca, kao i zahvaljujući sistemu vrednosti koji vlada u određenoj kulturi. Osim toga, motiv postignuća može da bude u različitom stepenu razvijen kod pojedinaca pripadnika istog društva i po njemu se mogu razlikovati članovi različitih društava. Makleland takođe smatra da je sticanje i razvijanje motiva za postignućem uslovljeno određenim postupcima roditelja prema deci.

Havelka i Lazarević (1981; prema Rot, 1994) smatraju da postoji opšti motiv za postignućem, koji se sastoji u težnji da se postigne kompetentnost i što bolji učinak u svakoj aktivnosti koja se obavlja. Sa druge strane, pomenuti autori smatraju da postoje i specijalne vrste motiva za postignućem. Oni pod tim podrazumevaju

tendencije, koje su stečene delovanjem odgovarajućih socijalnih uslova, kako bi se postigao uspeh u određenim, posebnim oblastima delatnosti, kao što je, na primer, uspeh u školi.

Važan prilog određivanju strukture motiva postignuća je dala i grupa domaćih autora (Franceško, Mihić i Bala, 2002), u okviru provere metrijskih karakteristika skale. Primenom faktorske analize izdvojena su četiri faktora opšteg motiva postignuća, a to su takmičenje sa drugima, istrajnost u ostvarivanju cilja, ostvarivanje ciljeva kao izvor zadovoljstva i orijentacija ka planiranju. Autori smatraju da su dve osnovne komponente koje uključuje motiv postignuća postavljanje ciljeva i takmičenje sa drugima, što odgovara Maklelandovom konceptu motiva postignuća. Druga dva faktora (istrajnost u ostvarivanju ciljeva i orijentacija ka planiranju) se odnose na osobine i oblike ponašanja, koji imaju instrumentalnu funkciju u realizaciji spomenutih osnovnih komponenti. Pojedina novija istraživanja su potvrdila ovakvu strukturu motiva postignuća (Arsenijević-Puhalo i Puhalo, 2006; Franceško, Mihić i Bala, 2002; Mihić, Šakotić-Kurbalija i Franceško, 2005).

Istraživanja povezanosti osobina ličnosti i motiva postignuća

Prema teorijama unutrašnje motivacije, motiv postignuća je značajna determinanta školskog uspeha, ali i cilj vaspitanja i obrazovanja, te je, logično, povezan i sa osobinama ličnosti. Zato je, prema Simonoviću (2003), ispitivanje veze ovih konstrukata važno za ostvarivanje dugoročnih ciljeva obrazovanja. Prema ovom autoru, motiv postignuća se kod pojedinca razvija onako i onoliko koliko dozvoljava specifična struktura ličnosti tog pojedinca. Iz ovih razloga, pedagoški rad na razvoju motiva postignuća u procesu učenja ne može da da dovoljno pozitivne rezultate jer je relativno uniformisan i standardizovan i ne može da deluje na sve, veoma različite, strukture ličnosti učenika i studenata (Simović, 2003).

U skladu sa ranijim istraživanjima, očekivanje je da motiv postignuća bude u najvećoj pozitivnoj korelaciji sa savesnošću. Naime, istraživanje Koste i Mekrea (Costa & McCrae, 1988) u kome su, između ostalog, prikazane i korelacije motiva za postignućem i osobina ličnosti, pokazalo je da je najveća korelacija između motiva za postignućem i savesnosti ($r=0,46$), kao šire dimenzije ličnosti. Utvrđena je i negativna korelacija motiva za postignućem i vulnerabilnosti, kao uže dimenzije neuroticizma ($r=-0,34$), pozitivna korelacija motiva za postignućem i asertivnosti ($r=0,34$) i motiva za postignućem i aktivitetom ($r=0,37$), kao užih dimenzija ekstraverzije, kao i pozitivna korelaciju motiva za postignućem i ideja kao uže dimenzije otvorenosti ($r=0,38$).

U istraživanju Busata i saradnika (Busato, Prins, Elshout & Hamaker, 2000), utvrđeno je da, na uzorku 409 studenata prve godine psihologije, motiv za postignućem pozitivno korelira sa ekstraverzijom ($r=0,22$), savesnošću ($r=0,57$), saradljivošću ($r=0,13$) i otvorenošću ($r=0,14$), ali ne i sa neuroticizmom ($r=-0,08$).

Istraživanje autora Komaraju i Karau (Komaraju & Karau, 2005), u kome je učestvovalo 85 mladića i 87 devojaka, studenata psihologije i poslovnih studija,

a koje se bavi vezom između osobina ličnosti modela „Velikih pet“ i akademske motivacije, pokazalo je da postoji statistički značajna i pozitivna korelacija između motivacije za postignućem i otvorenosti prema iskustvu ($r=0,21$) i motivacije za postignućem i savjesnosti ($0,56$).

U istraživanju Engesera i Langensa (Engeser & Langens, 2010), na uzorku 380 žena i 207 muškaraca, starosti od 18 do 68 godina ($AS= 25.17$, $SD = 6.64$), utvrđeno je da motiv postignuća ima najviše vrednosti koeficijenta korelacije sa dimenzijom savjesnost ($r=0,36$) i užitim dimenzijama savjesnosti – kompetencija ($r=0,38$), dužnost ($r=0,30$), postignuće ($0,45$) i samodisciplina ($0,33$). Motiv postignuća, u pomenutom istraživanju, negativno korelira sa neuroticizmom ($r=-0,28$) i njegovim užitim dimenzijama od kojih su autori izdvojili vulnerabilnost ($r=-0,38$) kao jedinu užu dimenziju neuroticizma koja ima korelaciju sa motivom postignuća veću od $0,30$. Motiv postignuća u pomenutom istraživanju je u pozitivnoj korelaciji sa ekstraverzijom ($r=0,29$), uz posebno isticanje aktiviteta, kao uže dimenzije ekstraverzije, koja ima najvišu vrednost koeficijenta korelacije sa motivom postignuća od ostalih užih dimenzija ekstraverzije. Motiv postignuća je u pozitivnoj korelaciji i sa otvorenošću ($r=0,31$) i idejama, kao užoj dimenziji otvorenosti ($r=0,49$). U pomenutom istraživanju nema statistički značajne korelacije motiva postignuća i saradljivosti.

Metodološki pristup problemu

Problem istraživanja

Osnovni problem istraživanja se može iskazati sledećim pitanjem: Da li postoji statistički značajna povezanost između pojedinih osobina ličnosti (dimenzija neuroticizma, ekstraverzije, savjesnosti, agresivnosti, otvorenosti, pozitivnoj valenci i negativnoj valenci i njihovih užih dimenzija) i motiva postignuća (aspekata – takmičenje sa drugima, istrajnost u ostvarivanju ciljeva, ostvarivanje ciljeva kao izvor zadovoljstva, orijentacija ka planiranju i ukupni skor opšteg motiva postignuća) kod studenata psihologije?

Uzorak i tok istraživanja

Uzorak je prigodan i čini ga 160 studenata treće i četvrte godine Departmana za psihologiju Filozofskog fakulteta u Nišu. Uzorak čini 127 devojaka i 33 mladića. Istraživanje je sprovedeno tokom septembra 2013. godine, na Filozofskom fakultetu u Nišu. Ispitanicima su upitnici zadavani grupno, a ispitivanje je bilo anonimno.

Instrumenti

Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010

Upitnik VP+2 (Smederevac, Mitrović i Čolović, 2010), namenjen je proceni sedam širokih dimenzija ličnosti. Sastoji se od 184 ajtema, uz petostepene skale Likertovog tipa za odgovaranje. Ajtemi su raspoređeni u sedam skala i u okviru

svake po dve ili tri subskale. Skale su Neuroticizam (sa subskalama Anksioznost, Depresivnost i Negativni afekat), Ekstraverzija (sa subskalama Srdačnost, Pozitivni afekat i Društvenost), Savesnost (sa subskalama Samodisciplina, Istrajnost i Promišljenost), Agresivnost (sa subskalama Bes, Nepopustljivost i Teška narav), Otvorenost prema iskustvu (sa subskalama Intelekt i Traženje novina), Pozitivna valenca (sa subskalama Superiornost i Pozitivna slika o sebi) i Negativna valenca (sa subskalama Manipulativnost i Negativna slika o sebi). Interna pouzdanost skala i subskala VP+2, na uzorku ovog istraživanja, izražena je preko Kronbahovog alfa koeficijenta i prikazana u tabeli 1. Pouzdanost skala i subskala je u skladu sa očekivanjima dobijenim na osnovu metrijskih karakteristika instrumenta utvrđenim u istraživanju Smederevac, Mitrović i Čolović (2010) na uzorku od 2924 ispitanika.

Tabela 1. Pouzdanost VP+2 instrumenta

Skale	α koeficijent	Broj ajtema
NEUROTICIZAM	0,935	35
Anksioznost	0,858	13
Depresivnost	0,829	10
Negativni afekat	0,881	12
EKSTRAVERZIJA	0,907	24
Srdačnost	0,801	8
Pozitivni afekat	0,817	8
Društvenost	0,825	8
SAVESNOST	0,897	28
Samodisciplina	0,861	8
Istrajnost	0,814	11
Promišljenost	0,687	9
AGRESIVNOST	0,840	30
Bes	0,789	9
Nepopustljivost	0,755	11
Teška narav	0,764	10
OTVORENOST	0,810	20
Intelekt	0,792	13
Traženje novina	0,665	7
POZITIVNA VALENCA	0,893	25
Superiornost	0,856	14
Pozitivna slika o sebi	0,806	11
NEGATIVNA VALENCA	0,849	22
Manipulativnost	0,795	12
Negativna slika o sebi	0,831	10

Na osnovu prikaza alfa koeficijenta, može se zaključiti da je pouzdanost interne konzistencije za sve skale zadovoljavajuća.

MOP 2002 (Franceško, Mihić i Bala, 2002), namenjen je merenju motiva postignuća. Instrument se sastoji od 55 stavki, uz petostepene skale Likertovog tipa za odgovaranje. Sastoji se od četiri subskale, od kojih svaka meri jednu od komponenti, odnosno faktora opšteg motiva postignuća. To su, najpre, takmičenje sa drugima,

faktor definisan stavkama koje ukazuju na tendenciju pojedinca da se istakne pred drugima i bude uspješniji od drugih (primer stavke je: „Najveći podsticaj predstavlja mi takmičenje sa drugima“). Druga subskala je istrajnost u ostvarivanju ciljeva, odnosno, faktor definisan stavkama u kojima se ukazuje na upornost kao ljudsku osobinu (primeri stavke je: „Po svaku cenu moram da postignem uspeh u aktivnostima kojim se bavim“). Treća subskala je ostvarivanje ciljeva kao izvor zadovoljstva, koju čine stavke koje se odnose na tendenciju ka ostvarivanju ciljeva, čije se ostvarenje zapravo doživljava kao nagrada (primer stavke je: „Uspešno obavljen posao je za mene najveća nagrada“). Četvrtu subskalu čini orijentacija ka planiranju, definisana stavkama, koje ukazuju na tendenciju osobe da planira aktivnosti, kako bi ostvarila unapred postavljeni cilj (primer stavke je: „Sve unapred isplaniram da bih postigao bolje rezultate“) (Frančesko, Mihić i Bala, 2002). Prema istraživanju sprovedenom za potrebe diplomskog rada Bajovićeve (Bajović, 2012), pouzdanost interne konzistencije za skalu u celini iznosi $\alpha=0.92$. Pouzdanost subskale takmičenje sa drugima iznosi $\alpha=0.83$, subskale istrajnost u ostvarivanju ciljeva $\alpha=0.79$, subskale ostvarivanje ciljeva kao izvor zadovoljstva $\alpha=0.84$ i subskale orijentacija ka planiranju $\alpha=0.73$ (Bajović, 2012). U ovom istraživanju, pouzdanost skale MOP 202 i njenih subskala data je u tabeli 2, iz koje se vidi da je pouzdanost skale u celini i svih subskala na uzorku ovog istraživanja zadovoljavajuća.

Tabela 2. Pouzdanost MOP 202 instrumenta

Skale	α koeficijenti	Broj ajtema
Takmičenje sa drugima	0,900	19
Istrajnost u ostvarivanju ciljeva	0,773	15
Ostvarivanje ciljeva kao izvor zadovoljstva	0,858	13
Orijentacija ka planiranju	0,841	8
MOTIV POSTIGNUĆA	0,903	55

Rezultati istraživanja i diskusija

Povezanost osobina ličnosti i motiva postignuća

Tabela 3. Povezanost mera osobina ličnosti i motiva postignuća

Skale	Takmičenje sa drugima	Istrajnost u ostvarivanju ciljeva	Ostvarivanje ciljeva kao izvor zadovoljstva	Orijentacija ka planiranju	Motiv postignuća
NEUROTICIZAM	-,079	-,478**	-,228*	-,178	-,278**
Anksioznost	-,136	-,449**	-,211*	-,255**	-,312**
Depresivnost	-,085	-,471**	-,323**	-,151	-,297**
Negativni afekat	,006	-,364**	-,110	-,066	-,144

Osobine ličnosti i motiv postignuća kod studenata psihologije

EKSTRAVERZIJA	,311**	,413**	,571**	,123	,453**
Srdačnost	,216*	,408**	,542**	,113	,394**
Pozitivni afekat	,328**	,511**	,525**	,215*	,500**
Društvenost	,258**	,194*	,424**	,016	,300**
SAVESNOST	,334**	,780**	,540**	,679**	,695**
Samodisciplina	,205*	,646**	,391**	,636**	,543**
Istrajnost	,365**	,777**	,527**	,479**	,657**
Promišljenost	,279**	,519**	,452**	,602**	,553**
AGRESIVNOST	,256**	-,154	-,043	-,021	,068
Bes	,176	-,226*	-,044	-,036	,004
Nepopustljivost	-,022	-,147	-,195*	,083	-,084
Teška narav	,403**	,032	,136	-,088	,225*
OTVORENOST	,177	,392**	,216*	-,015	,252**
Intelekt	,166	,436**	,229*	,102	,291**
Traženje novina	,122	,153	,104	-,212*	,079
POZITIVNA VALENCA	,628**	,384**	,473**	,151	,584**
Superiornost	,609**	,224*	,327**	,063	,469**
Pozitivna slika o sebi	,506**	,542**	,587**	,252**	,622**
NEGATIVNA VALENCA	,202*	-,345**	-,261**	-,100	-,090
Manipulativnost	,386**	-,170	-,013	,013	,145
Negativna slika o sebi	-,108	-,441**	-,482**	-,207*	-,357**

* Korelacija je statistički značajna na nivou 0.05

**Korelacija je statistički značajna na nivou 0.01

U tabeli 3 su prikazani koeficijenti korelacije mera osobina ličnosti i motiva postignuća.

Najveće vrednosti koeficijenta korelacije se primećuju između savesnosti i motiva postignuća, odnosno između savesnosti i njene uže dimenzije, istrajnosti, sa jedne strane, i istrajnosti u ostvarivanju ciljeva, kao aspekta motiva postignuća, sa druge strane. Ovako visoke korelacije su retkost i ukazuju na veliku sličnost konstruktata. Dakle, ne samo po imenu (istrajnost kao dimenzija ličnosti i istrajnost u ostvarivanju ciljeva kao motiv), već i po sadržaju, ove dve varijable su jako slične, odnosno, variraju na veoma sličan način. Istrajnost je u visokoj, pozitivnoj korelaciji i sa orijentacijom ka planiranju. Evidentna je visoka korelacija i ostalih užih dimenzija savesnosti sa aspektima motiva postignuća. Savesnost je u visokoj pozitivnoj korelaciji sa istrajnošću u ostvarivanju ciljeva i sa orijentacijom ka planiranju, a promišljenost sa orijentacijom ka planiranju. Savesnost i njene dimenzije su u korelaciji srednjeg intenziteta sa ostvarivanjem ciljeva kao izvorom zadovoljstva, ali ova korelacija nije ni malo zanemarljiva. Nešto je niži intenzitet korelacije između savesnosti

i njenih užih dimenzija, sa jedne strane, i takmičenja sa drugima kao aspekta motiva postignuća, sa druge, ali je ova korelacija i dalje statistički značajna i pozitivna.

Motiv postignuća je, po prirodi, socijalni motiv, te se može reći da je nastao i da se razvija pod uticajem procesa socijalizacije. Slično tome, osobina savesnosti je pod jakim uticajem vaspitanja. Savesne osobe su disciplinovane i mogu da organizuju svoje vreme, da planiraju i postave jasne ciljeve koje postižu snagom volje i sopstvenim radom. Zato su one i motivisane da planiraju, da istraju u svojim ciljevima i nalaze zadovoljstvo u tim poredcima. Prema autorima Smederevac, Mitrović i Čolović (2010), savesnost nije isto što i ambicioznost, već podrazumeva sposobnost odlaganja zadovoljstva zarad viših ciljeva. Iz ovih razloga se pretpostavlja da je savesnost u slabijoj vezi sa takmičenjem i isticanjem sebe i svog uspeha u prvi plan.

Pored korelacija savesnosti i motiva postignuća, kao visoke korelacije, izdvojile su se i korelacije užih dimenzija pozitivne valence sa motivom postignuća i njegovim aspektima. Pozitivna slika o sebi je u visokoj korelaciji sa motivom postignuća gledanim u celini, dok su pozitivna valenca i superiornost u visokoj, pozitivnoj korelaciji sa takmičenjem sa drugima. Pozitivna slika o sebi je u korelaciji srednjeg intenziteta sa svim aspektima motiva postignuća, sem sa orijentacijom ka planiranju koja, generalno, nema izražene vrednosti korelacije sa pozitivnom valencom i njenim aspektima. Istrajnost u ostvarivanju ciljeva, sa jedne strane, i pozitivna valenca i superiornost, sa druge strane, koreliraju statistički značajno, ali je ova korelacija nižeg intenziteta, što važi i za odnos superiornosti i zadovoljstva u ostvarivanju ciljeva. Pozitivna valenca i zadovoljstvo u ostvarivanju ciljeva su u srednje izraženoj, pozitivnoj korelaciji.

Ovi rezultati ukazuju da su visoki skorovi na dimenziji pozitivna valenca i užoj dimenziji superiornosti, koji karakterišu egocentrične i narcistične osobe, praćeni i veoma izraženom potrebom za takmičenjem sa drugima, a u cilju očuvanja sopstvene slike o sebi kao osobe važnije od ostalih. Isto tako, niži skorovi na pozitivnoj valenci i superiornosti koji ukazuju na manjak samopoštovanja, samoumanjenje, te slabiju društvenu prilagođenost, prate i niži skorovi na motivaciji za takmičenje sa drugima. Osobe koje pokazuju visoko samopoštovanje i pozitivan stav prema svojim sposobnostima, odnosno svest o svojim kvalitetima, imaju i visok nivo motiva postignuća, dok one koje odlikuje nisko samopoštovanje imaju i nizak nivo motiva postignuća budući da one, iako teže određenim ciljevima i osećaju zadovoljstvo u mogućnosti njihovog ostvarivanja, misle da su nedostižni ili se ne aktiviraju da ih dostignu.

Ekstraverzija je, u skladu sa nalazima prethodnih istraživanja, u pozitivnoj korelaciji sa motivom postignuća, i to pre svega sa ostvarivanjem ciljeva kao izvorom zadovoljstva, kao aspektom motiva postignuća, ali i sa istrajnošću u ostvarivanju ciljeva i takmičenjem sa drugima. Srdačnost najintenzivnije korelira sa motivom za ostvarivanje ciljeva radi zadovoljstva, a pozitivni efekat i sa ovim aspektom motiva postignuća, kao i sa istrajnošću u ostvarivanju ciljeva. Društenost najintenzivnije korelira sa ostvarivanjem ciljeva kao izvorom zadovoljstva. Ovi rezultati ukazuju da pričljive osobe zainteresovane za socijalne kontakte pokazuju visok nivo potrebe za ostvarivanjem, dok osobe zatvorene u socijalnim kontaktima i osobe koje teže

socijalnoj izolaciji, ne pokazuju zainteresovanost za napretkom i postizanjem posebnog uspeha u aktivnostima kojima se bave. Osobe koje su srdačne, saradljive i druželjubive, aktivne i vedre, istrajavaju u ostvarivanju svojih ciljeva i doživljavaju veliko zadovoljstvo kada dostignu te ciljeve. S druge strane, osobe koje ostavljaju utisak hladnih i nezainteresovanih u kontaktu sa drugima, koje ne pokazuju optimizam i vedrinu i koje su više pasivne i sa manjkom energije, verovatnije je da će lakše napuštati svoje ciljeve i da neće doživljavati posebnu radost čak i kada do njih dođu. Interesantno je da sam bihevioralni aspekt ekstraverzije, odnosno uža dimenzija društvenost, ima nižu korelaciju sa svim aspektima motiva postignuća u odnosu na ostale uže dimenzije ekstraverzije. Ovakav rezultat može ići u korist shvatanjima da postojanje samog motiva ne podrazumeva i aktivnost, odnosno, shvatanjima da je potrebno prisustvo mnogih drugih faktora kako bi se osoba pokrenula na aktivnost, odnosno ponašanje.

Otvorenost je, prema nekim pomenutim istraživanjima (Komarraju & Karau, 2005; Engeser & Langens, 2010), u pozitivnoj korelaciji sa motivom postignuća. U ovom istraživanju ovakva, statistički značajna i pozitivna korelacija postoji, ali je ona mnogo nižeg intenziteta u odnosu na već pomenute vrednosti koeficijenta korelacije između motiva postignuća i na primer, savesnosti i njenih užih dimenzija. Otvorenost i njena uža dimenzija intelekt pozitivno koreliraju sa motivom postignuća u celini, kao i sa istrajnošću u ostvarivanju ciljeva i ostvarivanju ciljeva kao izvoru zadovoljstva. Traženje novina, kao uža dimenzija otvorenosti, nije statistički značajno povezana sa pomenutim aspektima motiva postignuća i motivom postignuća u celini, ali je u negativnoj i niskoj korelaciji sa orijentacijom ka planiranju.

Ovi rezultati ukazuju da osobe koje odgovorno strukturiraju svoje vreme, koje su posvećene pronalaženju informacija koje ih zanimaju i generalno, imaju aktivan pristup u bogaćenju kvaliteta svog života, poseduju i tendenciju da budu uporne u ostvarivanju ciljeva i da ostvarene ciljeve doživljavaju kao nagradu. Konzervativne osobe koje se bave samo praktičnim problemima i koje izbegavaju kreativan rad će, sa druge strane, verovatno biti manje uporne i manje će težiti uspehu. Rezultati pokazuju i da osobe koje stalno tragaju za novim i snažnim senzacijama karakteriše i tendencija ka izbegavanju planova i organizacije, odnosno da osobe koje ne vole novine, radije obavljaju iste poslove i koriste poznate i sigurne obrasce ponašanja, imaju tendenciju ka planiranju aktivnosti, verovatno kako bi osigurali istovetnost i sigurnost.

U pomenutim istraživanjima (Costa & McCrae, 1988; Engeser & Langens, 2010), motiv postignuća je u negativnoj korelaciji sa neuroticizmom i pojedinim njegovim užim dimenzijama. I na uzorku ovog istraživanja, dobijeno je da je neuroticizam u negativnoj korelaciji sa motivom postignuća, kao i njegove uže dimenzije. Konkretno, anksioznost i depresivnost negativno i statistički značajno koreliraju sa istrajnošću u ostvarivanju ciljeva, ostvarivanju ciljeva kao izvoru zadovoljstva i motivom postignuća u celini. Anksioznost negativno i statistički značajno korelira i sa orijentacijom ka planiranju, a negativni afekat sa istrajnošću u ostvarivanju ciljeva. Ipak, najveći intenzitet povezanosti, kada se radi o aspektima motiva postignuća i dimenzije neuroticizma, te i njenih užih dimenzija, postoji između istrajnosti u

ostvarivanju ciljeva, sa jedne strane, i neuroticizma, anksioznosti i depresivnosti, sa druge. Rezultati pokazuju da anksiozne i stidljive osobe koje se lako zbunjuju i osećaju nelagodu u društvu, pokazuju i smanjenu upornost u ostvarivanju ciljeva. S druge strane, stabilne osobe koje se teško uznemire pojačano teže da postignu svoje ciljeve i istrajavaju u tome. Osobe koje odlikuje pesimizam, negativna samoprocena i nezadovoljstvo svojim postignućima, logično i ne teže istim. Osobe koje karakteriše stalna briga, napetost, pa i tuga, takođe imaju oslabljenu motivaciju da se posvete ostvarivanju svojih ciljeva, dok one koje su retko zabrinute i ogorčene karakteriše upravo suprotna tendencija.

Pomenuta prethodna istraživanja tematike osobina ličnosti i motiva postignuća, ukazuju na to da nema povezanosti između saradljivosti i motiva postignuća (Engeser & Langens, 2010), ili da je ta povezanost veoma niskog intenziteta (Busato, Prins, Elshout & Hamaker, 2000). Ono što u ostalim leksičkim modelima predstavlja saradljivost, prijatnost ili dobrodušnost, u modelu „VP+2“ se izdvojilo kao suprotan pol dimenzije agresivnosti. U ovom istraživanju, agresivnost je u pozitivnoj korelaciji sa takmičenjem sa drugima, kao aspektom motiva postignuća, ali ne i sa motivom pognuća u celini. Bes je u negativnoj korelaciji sa istrajnošću u ostvarivanju ciljeva, a nepopustljivost u negativnoj korelaciji sa ostvarivanjem ciljeva kao izvorom zadovoljstva. Jedino je teška narav, kao uža dimenzija agresivnosti, u korelaciji sa motivom postignuća, mada se pretpostavlja da ova korelacija verovatno potiče iz korelacije sa takmičenjem sa drugima koja je nešto većeg intenziteta u odnosu na korelacije ostalih užih dimenzija agresivnosti sa aspektima motiva postignuća. Ovaj rezultat ukazuje da osobe koje su teške za saradnju, koje teže da privuku pažnju suprotstavljanjem drugima i provociranjem drugih, kao i dominantnim stavom koji teže da nametnu drugima, ujedno i teže takmičenju sa drugima. S druge strane, osobe koje nisu sklone da protivreče drugima i koje ne vole da iznose svoje mišljenje pred drugima, nemaju ni posebnu želju da se nadmeću sa drugima.

Negativna valenca i motiv postignuća nisu statistički značajno povezani, ali je negativna slika o sebi, kao uža dimenzija negativne valence, statistički značajno i negativno povezana sa motivom postignuća, kao i sa njegovim aspektima: istrajnost u ostvarivanju ciljeva, ostvarivanje ciljeva kao izvor zadovoljstva i orijentacija ka planiranju. Negativna valenca je u pozitivnoj, ali niskoj korelaciji sa takmičenjem sa drugima, kao i negativnoj i, takođe, niskoj, korelaciji sa istrajnošću u ostvarivanju ciljeva i ostvarivanju ciljeva kao izvoru zadovoljstva. Manipulativnost, kao uža dimenzija negativne valence, u pozitivnoj je korelaciji samo sa takmičenjem sa drugima. Osobe koje odlikuje izražena negativna samoevalucija se osećaju beskorisnim i ne mogu da se pokrenu da prevaziđu takvo stanje koje ih vodi u sve veću neefikasnost koja, opet, vodi daljoj negativnoj proceni sopstvenih sposobnosti. Ovakve osobe nisu uporne u ostvarivanju svojih ciljeva, ne planiraju njihovo ostvarenje, a osećaj zadovoljstva ostvarenim ciljevima ih, takođe, ne motiviše da iste i ostvare.

Zaključak

Ovim istraživanjem su, u većini, potvrđeni nalazi ranijih istraživanja povezanosti osobina ličnosti i motiva postignuća. Naime, svi pronađeni raniji radovi govore o povezanosti između savjesnosti i motiva postignuća ističući da je ova povezanost najvećeg intenziteta u odnosu na korelacije motiva postignuća sa ostalim dimenzijama ličnosti. U ovom istraživanju je dobijena veoma visoka korelacija savjesnosti i svih njenih užih dimenzija sa svim aspektima motiva postignuća. Posebno se ističe povezanost istrajnosti, odnosno upornosti, kao uže dimenzije ličnosti i istrajnosti, odnosno upornosti, u ostvarivanju ciljeva kao aspekta motiva postignuća. Ovaj rezultat govori u prilog isprepletanosti osobina ličnosti i motivacije i predstavlja podstrek novim istraživanjima da ispituju prirodu ovih odnosa. Potvrđena je i povezanost motiva postignuća, sa jedne strane, i neuroticizma, ekstraverzije i otvorenosti, sa druge strane, i to povezanosti kakve su pronađene i u ranijim istraživanjima, iako ranija istraživanja koja su prikazana u ovom radu nisu koristila iste instrumente i istu teorijsku osnovu. U ovom radu je, na primer, umesto saradljivosti, kao osobine ličnosti, ispitivan njen suprotni pol, i dobijeni su, takođe, slični rezultati kao u ranijim istraživanjima, odnosno potvrđeno je da saradljivost nije povezana sa motivom postignuća, uz dodatak utvrđene povezanosti srednjeg intenziteta uže dimenzije agresivnosti kao suprotnog pola saradljivosti (teška narav) sa jednim od aspekata motiva postignuća (takmičenje sa drugima).

Teorijski značaj ovog istraživanja odnosi se na to što su detaljnije objašnjene veze između osobina ličnosti i motiva postignuća u odnosu na ranija istraživanja koja su se bavila ili samo širokim dimenzijama ličnosti ili samo motivom postignuća u celini, dok su, u ovom radu, pored toga, ispitane veze svih užih dimenzija ličnosti i aspekata motiva postignuća. Takođe, teorijski značaj se ogleda i u tome što su sagledane i dimenzije samoevalucije i njihova veza sa motivom postignuća, te je utvrđeno postojanje pozitivne korelacije motiva postignuća sa pozitivnom valencom, kao i negativne korelacije motiva postignuća sa negativnom valencom, uz pozitivnu korelaciju negativne valence i manipulativnosti sa takmičenjem sa drugima.

U skladu sa očekivanjima autora Simonovića (2003) od vlastitog istraživanja, praktična implikacija ovog rada bi bila to da rezultati ovog istraživanja mogu poslužiti kao okvir za dalji rad na poboljšanju motivacije studenata.

Na kraju, treba uzeti u obzir da su rezultati dobijeni na prigodnom uzorku studenata psihologije i da su nacrtom obuhvaćene samo osobine ličnosti i motiv postignuća koje imaju uticaj na veliki broj drugih konstrukata, a imaju i veliki broj konstrukata u svojoj osnovi. Svakako bi trebalo nastaviti sa proučavanjem odnosa osobina ličnosti i motiva postignuća, ne samo na studentima psihologije, već i na učenicima i studentima drugih obrazovnih profila i to u kontekstu poboljšanja pedagoškog rada na podsticanju razvoja motiva postignuća među mladima.

Literatura

- Arsenijević-Puhalo, A. i S. Puhalo. (2006). *Motiv postignuća menadžerki i menadžera u Banja Luci i Sarajevu. Empirijska istraživanja u psihologiji, 2006*. Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, str. 227–234.
- Bajović, A. (2012). *Motiv postignuća, suočavanje sa stresnim situacijama i opšta samoeфикаsnost*. Neobjavljeni diplomski rad. Niš: Filozofski fakultet.
- Brković, A. (1998). *Nastava – Učenik – Razvoj*. Užice: Učiteljski fakultet.
- Busato, V. V., Prins, F. J., Elshout, J. J. & Hamaker, C. (2000). Intellectual ability, learning style, personality, achievement motivation and academic success of psychology students in higher education, *Personality and Individual Differences, 29*, 6, 1057–1068.
- Čolović, P., Mitrović, D. i Smederevac, S. (2005). Evaluacija modela Velikih pet u našoj kulturi primenom upitnika FIBI. *Psihologija, 38*, 1, 55–76.
- Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1988). From catalog to classification: Murray's needs and the five-factor model, *Journal of Personality and Social Psychology, 55*, 258–265.
- Engeser, S. & Langens, T. (2010). Mapping explicit social motives of achievement, power, and affiliation onto the five-factor model of personality, *Scandinavian Journal of Psychology, 51*, 4, 309–318.
- Franceško, M., Mihić, V. i Bala, G. (2002). *Struktura motiva postignuća merena skalom MOP2002*. Novi Sad: Zbornik Odseka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, str. 134–143.
- Komarraju, M. & Karau, S. J. (2005). The relationship between the big five personality traits and academic motivation, *Personality and Individual Differences, 39*, 557–567.
- Mihić, V., Šakotić-Kurbalija, J. i Franceško, M. (2005). Motiv postignuća, lokus kontrole kao motivacioni faktori evropskog identiteta. *Psihologija, 38*, 4, 445–459.
- Olport, G. (1969). *Sklop i razvoj ličnosti*. Beograd: Kultura.
- Rot, N. (1994). *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Simonović, M. (2003). Kompleksnost strukture odnosa motivacija – ličnost. *Godišnjak za psihologiju, 2*, 2, 199–211.
- Smederevac, S. (2002). *Govor i ličnost ili govor ličnosti*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- Smederevac, S. i Mitrović, D. (2006). *Ličnost – metodi i modeli*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Smederevac, S., Mitrović, D. i Čolović, P. (2007). Struktura leksičkih opisa ličnosti u srpskom jeziku. *Psihologija, 40*, 4, 485–508.
- Smederevac, S., Mitrović, D. i Čolović, P. (2010). *Velikih pet plus dva (VP+2) – primena i interpretacija*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.

Aleksandra Mihajlović, Anđelija Stojanović

PERSONALITY TRAITS AND ACHIEVEMENT MOTIVATION IN STUDENTS OF PSYCHOLOGY

Summary

The main objective of this study was to determine the association between personality traits of seven factor model that were measured by „VP+2“ questionnaire and the achievement motive which was measured by „MOP 2002“ questionnaire. The sample consisted of 160 students of third and fourth year of psychology of Philosophy Faculty in Nis. The research confirmed the expectation, based on previous studies, that the greatest correlation is between achievement motive and conscientiousness, but also between achievement motive and all the narrower dimension of conscientiousness. There was a high correlation between positive valence and the achievement motive as well as between both aspects of positive valence and the achievement motive, which wasn't found in the earlier work because their authors used the „Big five“ model in which no dimension of self-evaluation were found. There was a very high correlation between persistence in achieving goals and conscientiousness and its narrow dimension called persistence, which not only confirms the meaning of identical names of these two variables, but also points to the interplay of constructs of traits and motives. The negative valence is negatively correlated with achievement motive, but is positively correlated with the competition with others, as well as manipulative trait as its narrow dimension. Aggressiveness, as a broad dimensions of personality, as expected, is not related to the achievement motive. Correlation between achievement motivation and self-evaluation traits contributes to the theoretical importance of research which can be used as a basis for further work on designing programs to encourage motivation and achievement of students.

Key words: seven factor model of personality, personality traits, achievement motivation, psychology students

